

הכשרה מקצועית לאנשים עם לקות שמיעה

במרכז להכשרה ושיקום מקצועי, ליד בי"ח לוינשטיין, רעננה (ע"ר)

■ נאווה כהן ואשרת גזל

חרשים בעולם העבודה

עולם העבודה הוא המקום בו משתלבים רוב לקויי השמיעה הבוגרים. כדי להשתלב בהצלחה בעולם מורכב ומתוחכם זה בימינו נדרשת הכנה שהיא תהליך התפתחותי והדרגתי, המתחיל בגיל צעיר וכולל מודעות בתחומים שונים. בנוסף, ככל שרמת ההשכלה גבוהה, כך גדלים סיכוייו של אדם, בייחוד של אדם בעל צרכים מיוחדים, לזכות בעצמאות כלכלית, ולהשתלב בעולם התעסוקה והחברה.

לתעסוקה ישנה השפעה ישירה על חירותו של האדם, היא יוצקת תוכן לחייו, משפרת את הרגשות, את מקומו בחברה, את תחושת השייכות שלו ואת יחס החברה כלפיו.

מכיוון שכיום התפיסה היא לראות את האדם במרכז ולא את המגבלה, בחברה מתוקנת ומתקדמת מתרחש תהליך העצמה לבעלי צרכים מיוחדים ובזכותו מתאפשרת מידה רבה של אוטונומיה בפתרון בעיותיהם ובניהול חייהם. חברה כזו מעודדת אותם לרכוש השכלה גבוהה, ככלי להגדלת הסיכויים להשתלבות בחברה ולרכישת מקצוע (זולברג, 2007; פלאוט, 1994).

עם זאת, במציאות של ימינו אנשים בעלי לקות שמיעה מתקשים פעמים רבות להשתלב בעולם התעסוקה. אנשים חרשים משתלבים פעמים רבות במקצועות מכניים ולא מעניינים (Takala,

נאווה כהן, עו"ס, רכזת פרויקט לק"ש במרכז השיקום
אשרת גזל, מורה ללק"ש ומתורגמנית לשפת הסימנים

1995). כתוצאה ממגבלת התקשורת שלהם ומקשיים נלווים נוספים מצטמצם מרחב הזדמנויות התעסוקה שלהם, וכן הגישות למידע ומגוון פעילויות הפנאי שלהם. בנוסף, הרשת הסוציאלית של אנשים חרשים קטנה יותר מאלו של שומעים, יש להם פחות קשרים עם בני המשפחה שלהם (כיוון שרוב לקויי שמיעה נולדים במשפחות שומעות) והסטטוס החברתי שלהם נמוך יותר (Takala, 1995).

בנוסף (Toukonen & Pokkinen, 1993) דיווחו כי יש יותר מובטלים חרשים בהשוואה לשומעים, במיוחד חרשים צעירים. גם (Weisel & Reichstein, 1990) שערכו מחקר בישראל, מצאו שחרשים נתקלים בקשיים במציאת עבודה ובמקום העבודה. תפיסת האדם במרכז וחשיבות התעסוקה בחייו מהווה את "האני מאמין" של המרכז להכשרה ושיקום מקצועי. אי לכך אנו מאמינים שאנשים בעלי לקות שמיעה זקוקים למקום שיאפשר להם להביא לידי ביטוי את יכולותיהם, ירחיב את ארגז הכלים שלהם ויגרום להם להאמין בעצמם, מקום שיאפשר להם עתיד עם צמיחה כלכלית, חברתית ואזרחות מועילה ותורמת ללא תלות במערכות הרווחה.

תכנית ללומדים לקויי שמיעה במרכז להכשרה ושיקום מקצועי:

המרכז להכשרה ושיקום מקצועי, ליד בי"ח לוינשטיין, נועד לשקם אנשים עם מגבלה ולהחזירם למעגל העבודה באמצעות תהליך של הכשרה מקצועית.

הכשרה ושיקום מקצועי הם תהליכים הבאים לשחזר, לפתח ולשפר את התפקוד ואת כושר התעסוקה של אנשים עם מגבלה על-ידי הקניית מקצוע המתאים ללומד, ברמה ואיכות הנדרשת

בשוק העבודה. תהליכים אלה כוללים אבחון והערכה ראשוניים של יכולותיהם ומגבלותיהם של המועמדים לשיקום, הכשרתם המקצועית בהתאם לתוכנית קבוצתית ואינדיבידואלית, השמתם בעבודה ומעקב אחר השתלבותם במקום העבודה.

במרכז להכשרה ושיקום מקצועי פועלת תוכנית מיוחדת לאנשים עם לקויות שמיעה. בתוכנית זו עובד צוות המונה כיום 8 אנשי מקצוע מתחומי הטיפול והוראה. כל תהליך השיקום הותאם עבור אוכלוסיית לקויי השמיעה, החל באבחון התעסוקתי וכלה בתהליך ההשמה.

תהליך השיקום:

אבחון תעסוקתי לאנשים לקויי שמיעה:

האבחון התעסוקתי במרכז הותאם לפונים לקויי שמיעה: בנוסף לחלקים הקיימים באבחון (בדיקת כישורים שונים, כגון: חשיבה לוגית ותפיסה חזותית, שאלוני נטיות מקצועיות ומבחנים אישיותיים), המועברים בליווי צמוד של תרגום לשפת הסימנים, עובר הפונה בדיקת ידע מעמיקה בעברית, באנגלית ובחשבון. בסיום האבחון ולאחר שיחות עם הפסיכולוגית, מתקבלת החלטה משותפת על המסלול הלימודי-מקצועי של הפונה, בהתאם לשיאיו, צרכיו וכישוריו.

המכינה ללקויי שמיעה:

חלק מהפונים שעברו אבחון וכן אנשים לק"ש שעברו אבחון חיצוני מופנים ללמוד בכיתת המכינה ללקויי שמיעה. זאת מאחר שהם זקוקים לתקופת לימודים שבה ישלימו את החסכים/ הפערים האקדמיים שנמצאו. כיתת המכינה מהווה השלמת השכלה שבסימה ממשיכים הלומדים לסדנאות המקצועיות במרכז, או לחילופין מופנים ללימודים מתאימים מחוץ למרכז. הלימודים בכיתה כוללים השלמת ידע עולם בכלל וידע רלוונטי לאנשים לקויי שמיעה בפרט.

צורת ההוראה בכיתה היא פרטנית. אי לכך נבנית תוכנית לימודים ייחודית לכל לומד על פי צרכיו ומטרות השיקום שלו. צורת התקשורת מותאמת גם היא לכל לומד - שפה מדוברת (אוראלית), שפת סימנים או תקשורת כוללנית.

מסגרת זו מאפשרת ללומדים לקויי השמיעה התחלה חדשה וחוויות למידה שונות ממסגרות אחרות. לחלקם זו האפשרות

היחידה לרכוש מקצוע, ולאילו מהם שלמדו במסגרות של שומעים, זו ההזדמנות להתחבר לקהילה החרשים, ללמוד עליה ולבדוק מחדש את הזהות שלהם.

הצלחת תפקודם של אנשים לקויי שמיעה בעולם העבודה תלויה בראש ובראשונה במוטיבציה ובהנעה העצמית שלהם (Luckner & Stewart, 2003). במכינה ללקויי שמיעה מסייע הצוות המטפל ללומדים לזהות בעצמם גורמי הנעה פנימיים שיסייעו במעבר מתפקוד פסיבי ותלותי לתפקוד אוטונומי. לצורך כך מתבצע תהליך סיוע בזיהוי עצמי של הצרכים האישיים וקביעת מטרות בחייהם. השאיפה היא כי בתום התהליך יוכל הלומד לעבור מצורך בסינגור חיצוני לסינגור עצמי. כמו כן מושם דגש על פיתוח כישורים חברתיים: הרחבה והעשרת רפרטואר ההתנהגויות החברתיות הנדרשות לתפקוד וניהול תקשורת עצמאית בעולם העבודה (Luckner & Stewart, 2003).

הקורסים המקצועיים והתאמתם ללומדים לקויי שמיעה:

במרכז נלמדים כ-20 קורסים מקצועיים. מתוך כלל הקורסים, הותאמו מספר קורסים להכשרת לומדים לקויי שמיעה. ונערכו בהם מספר התאמות לאוכלוסייה זו, כגון שכתוב חומרי לימוד. בסדנאות המקצועיות, בדומה למכינה, ההוראה נעשית בצורה פרטנית.

צוות ההוראה מלווה את הלומד במהלך לימודיו בסדנא עד למבחן הסיום ויציאתו לעבודה.

השרות הסוציאלי:

המרכז ייחד עובדת סוציאלית המתמחה בעבודה עם אוכלוסיית לקויי שמיעה. העו"ס נמצאת בקשר אינטנסיבי עם כל אחד מלומדי המכינה במטרה לסייע בהשתלבות מוצלחת במרכז ועל מנת לעזור ללומד לבצע אוריינטציה לעולם העבודה. כמו כן היא עוסקת בזיהוי כוחות מחזקים וגורמים מעכבים. הטיפול הפסיכו-סוציאלי-שיקומי מתבצע באופן פרטני וקבוצתי ומלווה בתרגום לשפת הסימנים.

בעבודה עם לומדים לקויי שמיעה מושם דגש רב על ההתמודדות של האדם לקוי השמיעה עם עולם העבודה השומע, ובמידת הצורך מוקדש זמן לקבלת המגבלה ולזהות האישיות/

חברתית של האדם לקוי השמיעה.

במידת הצורך מתקיים קשר ותיאום עם גורמים טיפוליים שונים בקהילה.

סיפור אישי

שמי ארתור, אני בן 22 חרש דובר שפת סימנים. אני מרכיב מכשיר שמיעה בעזרתו אני שומע מוזיקה ואף מדבר בטלפון. לפני כשנה התחלתי תהליך שיקום מקצועי במרכז להכשרה ושיקום מקצועי, ברעננה. עברתי אבחון וייעוץ תעסוקתי, בו הומלץ לי ללמוד במכינה ללקויי שמיעה על מנת לחזק את ידיעותי בעברית, חשבון ואנגלית. בסיום המכינה התחלתי ללמוד בסדנת טכנאות שיניים. הלימודים בסדנא זו נמשכים שנתיים, בהם אני נדרש לרצינות והשקעה רבה. הלימודים מלווים בתמיכה של עובדת סוציאלית, עזרה ממורים מקצועיים, בתמלול ובתרגום לשפת הסימנים. תמיכה זו מאפשרת לי להצליח בלימודים. יש לי שאיפות גבוהות להצלחה מקצועית שיבטיחו לי עתיד בטוח ומכבד.

ביבליוגרפיה:

זולברג, א. (2007). הנגשת ההשכלה הגבוהה לחרשים וכבדי שמיעה. מתוך: נציבות השוויון לאנשים בעלי מוגבלות, נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21.
פלאוט, א. (1994). תלמידים לקויי שמיעה - אתגרים בחינוך והוראה. הוצאת "אח".

Clark C. (2007). Connecting the dots: A successful transition for deaf students from vocational education and training to employment. The National Centre for Vocational Education Research (NCVER).
Luckner, J. L. & Stewart, J. (2003). Self-Assessments and other Perceptions of Successful Adults who are Deaf. American Annals of the Deaf, 148, 3, 243-250.
Takala, M. (1995). "They say I'm stupid, but I just don't HEAR". Hearing-impaired Adults' view of Finnish Society. Accepted to be published in Scandinavian Journal of Social Welfare.
Toukonen, M.L. & Pokkinen, A. (1993). Kartoituis kuurojen.
Weisel, A. & Reichstein, J. (1990). Acceptance of Hearing Loss and Adjustment of Deaf and Hard-of-hearing Young Adults. Journal of the American Deafness and Rehabilitation Association, 24, 1, 1-6.

אתר חומ"ש

www.homesh.org.il

צוות ההשמה:

הספרות המקצועית מדווחת כי לומדים אשר קיבלו ליווי והדרכה הצליחו להשתלב בעולם העבודה בכלל ולהשיג עבודה שהתאימה להכשרתם המקצועית בפרט. הדרכה זו סייעה גם בהבנת צרכיהם ומתן ההתאמות הנדרשות להם ואפשרה יצירת קשר טוב יותר בין העובדים לקויי השמיעה לבין המעסיקים (Clark, 2007). בהתאם לכך, לומד לקוי שמיעה במרכז מלווה על-ידי צוות ההשמה בצורה מקיפה וייחודית המותאמת לצרכיו. בחלק מהסדנאות תהליך ההשמה מתחיל בהשתלבות החניך במקום הכשרה תוך כדי הלימודים במרכז. ההכשרה היא סטאג' המאפשר ללומד ולצוות המרכז לשפר את מיומנותיו כעובד לקראת יציאתו לעולם העבודה.

צוות ההשמה עוסק בין השאר בהסברה במקומות עבודה שעומדים לקלט לומדים לקויי שמיעה. זאת על מנת להכין באופן מקסימאלי את מקומות העבודה לקליטת העובדים. שלב ראיון העבודה והליווי של העובד במקום העבודה, מלווה בתרגום לשפת הסימנים. עובדת ההשמה מלווה את החניך בהשתלבותו בעבודה במשך שנה, מיום סיום הקורס, או לחילופין עד שלושה ניסיונות השמה. בפרק זמן זה נמצאת עובדת ההשמה בקשר רציף עם המעסיק ועם הלומד, על מנת לדאוג להשתלבות מוצלחת של הלומד במקום העבודה.

איך נעשית פנייה למרכז השיקום?

אדם המעוניין בשיקום מקצועי וזכאי לו, פונה למחלקת השיקום בביטוח לאומי או במשרד הביטחון. גופים אלה מפנים את האדם למרכז השיקום. הגורם המפנה הוא הגורם המממן והתומך בלומד בזמן לימודיו במרכז (דמי שיקום או קצבת נכות). גילאי המופנים תואמים את גילאי העבודה, בין 18 ל-50.

במרכז השיקום מתקיים סיור מוגש ללקויי שמיעה - הסיור נערך ביום שלישי הראשון בכל חודש (בשעה 11:00), על ידי רכזת הפרויקט ומלווה בתרגום לשפת הסימנים.